

makamına iade etmesi şartıyla Bağdat'ta kalması için Tuğrul Bey'in kendisine yaptığı teklifi reddeden Besâsîrî, onun Bağdat'a hareketini öğrenince şehri terk edip (14 Aralık 1059) Dübeys'in yanına sığındı. Humar Tegin Tuğrâî idaresindeki Selçuklu süvarileri Besâsîrî'nin arkasından yetiştiler. Yapılan şiddetli savaşta Besâsîrî ele geçirildi ve Küfe yakınındaki Sakyülfurât'ta öldürüldü (11 Zilhicce 451/18 Ocak 1060).

BİBLİYOGRAFYA :

İbnü'l-Kalânîsî, *Târîhu Dimaşk* (Zekkâr), s. 143-146, 150, 171, 304, 442; *Ahbarü'd-devleti's-Selcûkiyye*, s. 18-21, 62; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, IX, 436-437, 447, 453-454, 490, 525, 555-560, 588-589, 596, 601, 607, 610-613, 625, 629-630, 639-649; X, 10, 61, 97, 237; İbnü't-Tıktakâ, *el-Fahrî*, s. 293, 295; İbnü'l-Adîm, *Buğyetü't-taleb*, s. 1-15; İbn Hallikân, *Vefeyât*, I, 192-193; İbn Haldûn, *el-İber*, III, 454-465; IV, 489-494; Makrîzî, *el-Hıta*, I, 356, 439; II, 216; İbn Tağrıberdî, *en-Nücümü'z-zâhire*, V, 2, 5-12; Osman Turan, *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslâm Medeniyeti*, Ankara 1965, s. 87, 91-92, 94, 96-99, 104, 108, 152, 381; H. Busse, *Chalif und Grosskönig: Die Buyiden im Iraq (945-1055)*, Berlin 1969, s. 107, 123, 152, 190, 193, 250, 329, 337, 349, 383; Mehmet Altay Köymen, *Tuğrul Bey ve Zamanı*, İstanbul 1976, s. 24-28, 31-32, 38, 41, 47-48, 51-54; a.m.f., "Tuğrul Bey", *İA*, XII/2, s. 30-35; H. İbrâhim Hasan, *Târîhu'd-devleti'l-Fâtîmiyye*, Kahire 1981, s. 232-234, 279, 411, 414-417, 495, 542-543, 627; "Besâsîrî", *İA*, II, 567; M. Canard, "Basâsîrî", *EJ²* (İng.), I, 1073-1075; a.m.f., "Besâsîrî", *İDMİ*, IV, 497-502.

ERDOĞAN MERÇİL

BESBES b. AMR

(بسبس بن عمرو)

Besbes b. Amr el-Cühenî

Bedir Gazvesi'nde

keşif kolunda görev yapan sahâbî.

Adı Besbese (İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, I, 182-183; İbn Hacer, I, 147) veya Büseyse (Müslim, "İmâre", 145) olarak da kaydedilmiştir; ancak Büseyse'nin onun laka-

bı olduğu anlaşılmaktadır. Medine civarındaki Cüheyne kabilesine mensup olup ensarın dostça münasebet kurduğu (halîf) kimselerdendir. Kaynaklar ondan, Bedir Gazvesi'nden önce gönderilen keşif kolundaki görevi vesilesiyle söz ederler.

Hz. Peygamber ordusuyla Bedir'e hareket etmeden önce Cüheyne kabilesinden Besbes b. Amr ile Adî b. Ebû'z-Zağbâ'yı (الزغباء) düşman birlikleri hakkında bilgi toplamak üzere görevlendirmişti. Besbes ile Adî, Bedir Kuyusu yakınındaki tepede develerini çökertip ellerine tulumlarını alarak su temin etme bahanesiyle kuyunun yanına gittiler. Kuyu çevresinde bulunan ve Ebû Süfyân'ın Suriye taraflarından gelecek olan kervanını bekleyen iki kızdı birinin diğerine şöyle söylediğini duydular: "Yarın veya öbür gün kervan geliyor; onlara hizmet edip kazandığım para ile senin borcunu ödeyeceğim". Böylece kervanın henüz Bedir'e gelmediğini anlayarak bu haberi Hz. Peygamber'e ulaştırdılar. Bu konuda İbn Sa'd değişik bir rivayete yer vermiş, Besbes ile Adî'nin Bedir'e geldikleri zaman Ebû Süfyân'ın kervanının geçip gittiğini tesbit ettiklerini ve geri dönüp durduklarını haberdar ettiklerini zikretmiştir (*et-Tabakât*, III, 496). Besbes ayrıca Hz. Ali, Zübeyr b. Avvâm ve Sa'd b. Ebû Vakkâs'la birlikte aynı maksatla Bedir Kuyusu'na tekrar gönderilmiştir. Bu defa Mekke ordusuna mensup olan ve su almak için kuyuya gelen bazı kişiler yakalanıp Hz. Peygamber'in huzuruna getirilmiş, kendilerinden askerlerin iâşesi için günde kaç deve kesildiği öğrenilerek düşman ordusunun 900-1000 civarında olduğu tahmin edilmiştir.

Uhud Gazvesi'nde de bulunduğu belirtilen Besbes'in hayatının diğer yönlerine ve ölüm tarihine dair kaynaklarda bilgi yoktur.

BİBLİYOGRAFYA :

Müslim, "İmâre", 145; Vâkidî, *el-Megâzî*, I, 22, 40, 51, 169; İbn Hişâm, *es-Sîre*, II, 265-266, 353; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 12, 15, 24; III, 496, 560; Taberî, *Târîh*, II, 433, 437; İbn Abdülber, *el-İstî'âb*, I, 180-181; Kâdî İyâz, *Meşâriku'l-envâr*, Kahire 1401/1980, I, 112; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, I, 182-183; a.m.f., *el-Kâmil*, II, 119; Nevevî, *Şerhu Müslim*, XIII, 44; Huzâfî, *Tahrîcü'd-delâlati's-sem'iyye* (nşr. Ahmed Muhammed Ebû Selâme), Kahire 1401/1981, s. 469-470; İbn Hacer, *el-İşâbe*, I, 147; Hamidulah, *Fz. Peygamberin Savaşları*, s. 161.

ALI YARDIM

BESMELE

(البسمة)

"Rahmân ve rahîm olan
Allah'ın adıyla" anlamına gelen
"Bismillâhirrahmânirrahîm"
cümlesinin adı.

Arapça'da besmele menhût bir isim veya masdardır (bk. NAHT). "Allah'ın adını anmak" anlamındaki tesmiye de besmele yerine kullanılır. Türkçe'de "besmele çekmek", "bismillâh demek" deyimleri besmeleyi okumak anlamına gelir. "Eüzû besmele" ise, "Kovulmuş şeytanın şerrinden Allah'a sığınırım" anlamındaki "eüzû billâhi minesşeytânirracîm" cümlesiyle besmelenin ortak adıdır.

Çeşitli dinlerde besmeleye tekabül eden kelime ve tabirler vardır. Hinduizm'de "om" lafzı bir tür besmele gibi kullanılmıştır. Bu lafız önceleri tanrı Brahma'nın bir sembolü iken sonraları Brahma, Vişnu ve Şiva'yı ihtiva eden mistik bir tefekkür ve duyuş haline getirilmiş ve bir nevi besmele gibi kabul edilmiştir. Yahudilik'te tanrı adı olan Yahve kelimesinin boş yere ağıza alınması yasaklandığı için (Çıkış, 20/7; Tesniye, 33/5) besmele karşılığı olan "ba-şem Yahve" (Yahve'nin adıyla) ifadesi sadece "ba-şem" şeklinde kullanılmıştır. Eski Ahid'de yer alan, "Rabbin ismiyle onları kıracağım" (Mezmurlar, 118/11, 12) ve "Rabbin ismiyle gelen mübarek olsun" (Mezmurlar, 118/26) tarzındaki ifadeler de besmeleyi andırmaktadır. Hıristiyanlık'ta ise besmeleye karşılık olabilecek ifade "baba, oğul ve kutsal ruh adıyla" cümlesidir ki bütün dinî davranışların vazgeçilmez temel unsuru kabul edilmiştir. Nitekim İncil'in telakkisine göre Hz. İsa havârilerini "baba, oğul ve kutsal ruh adına" milletleri vaftiz etmekle görevlendirmiştir (Matia, 28/19). Hıristiyanlar Hz. İsa'yı da ilâh kabul ettikleri için teslis formülü yerine sadece "Rab İsa'nın adıyla" ifadesini de kullanılmaktadır.

Örnek 1:
Sülûs
celisi
besmele ve
nesih
celisi ile
besmele
hadîsi
(Nazif Bey
hattı,
Ekmeleddin
İhsanoğlu
koleksiyonu)